

JANKOVICH FERENC

(1907-1971)

Egy bizakodó nemzedék, a felszabadulás egyszerre mindent akaró ifjúsága tartotta a legsajátabb indulójának és énekelte országszerte a "Fényes szellők" dalát: *Sej, a mi lobogónkat / fényes szellők fújják...* És ahogy a nagy, közös igéknél mindig is lenni szokott: az éneklők közt alig-alig akadt, aki tudta volna, hogy ezt a verset Jankovich Ferenc írta. Költeményéből népdal lett, egy nemzet köztulajdona.

Pedig Jankovich igazán nem tartozott az ismeretlen kortárs poéták közé, már a felszabadulás előtti évtizedben nem is egy irodalmi kör tudta a magáénak. A Nyugat munkatársai és olvasói mint elegánsan franciás kultúrájú, választékos nyelvezetű, biztonságos formaművészt tartották nyilván. A Válasz köre a "népiek" közé sorolta az üde hangú, a népköltészetben gyökerező, a fennálló renddel lázongóan szemben álló költőt. A zenekedvelők mint a Magyar Dal című zenei szaklap szerkesztőjét ismerték, és mint kitűnő zeneszakértőnek, elfogadták véleményeit. Sokan pedig nem értették, hogy miért is nem ment el operaénekesnek, hiszen hanganyaga és énekkultúrája folytán legjobb basszistáink közt volna a helye. Kora ifjúságától mindhaláláig, ahol csak társaságban megjelent, egy-két pohár bor után felhangzott a kérés: "Feri, énekelj valamit!" Ő pedig mindig szívesen engedett a kívánságnak, mert szeretett is énekelni. Akik pedig hallották, azoknak életre szóló feledhetetlen zenei élmény maradt, ahogy Jankovich az asztal mellett, hátradőlve a széken vagy jobb könyökét asztalhoz támasztva magyar vagy francia népdalt énekelte, de ha úgy kívánták, operaáriát vagy forradalmi indulót.

Ha visszagondolok rá, azt kell mondanom, hogy származása, ifjúkori élményei szerint szinte mintapéldánya volt a népi írónak, műveltsége és verskultúrája jellegzetes filozopter-értelmiségi volt; keményen férfias becsületessége, segítőkész kedvessége az irodalmi élet egyik legszeretettebb egyéniségévé tette.

Vidéki munkáscsalád fia volt. Elődei dunántúli parasztok voltak, valamikor valahonnan nagyon messziről érkeztek, alighanem horvát származásúak, talán birtoktalan, kardforgató kismesek, akik aztán lesüllyedtek a kétkezi szegénységbe. A költő apja falusi kőművessegéd, aki értett a gipszöntőmesterséghez is, így lett belőle kisvárosi munkás Székesfehérvárott. Ott született fia is, aki már kisiskolás korában kitűnt tanulókészségével és szép énekhangjával. Ösztöndíjak segítségével tanulhatott tovább, eljutott Budapestre, az egyetemre, ahol magyar-francia szakos tanárnak készült. Bekerült a híres tudósképző Eötvös-kollégiumba, majd kitűnő eredményei folytán arra is ösztöndíjat kapott, hogy Párizsban folytassa tanulmányait. A francia kultúra második szellemei hazája lett, de emlékei odakötötték a gyermekkori tájhoz, amely a messzeségben idillé szépült emlékezetében. Kora ifjúságától fogva verselt, de Párizsban érett kora hazai színvonalát, a Nyugat harmadik nemzedékét elérő magyar költővé. Azt hiszem, van abban valami Jankovichra nagyon is jellemző, hogy első verseskönyve, a dunántúli szelíd hangulatokat idéző *Kenyérszegés* Párizsban jelent meg. Ezekben a korai versekben és még következő kötetekben is a fő téma a táj, a természet és a nem kevésbé idillikus hangvételű szerelem. Majd amikor hazakerül, egyszerre a problémák kellős közepén kell éreznie magát. Népnymor idehaza, készülődő fasizmus a világban, lázongó indulatok az irodalomban. A népiesek és urbánusok divatos állellentétében szerintem ide se, oda se sorolható, minthogy ide is, oda is sorolható egy kétségtelenül népi származású, kétségtelenül művelt értelmiségi. Egyaránt szíves szeretettel látják a Nyugat urbánus és a

Válasz népi körében. Szinte irodalmi program a számára, hogy ide is, oda is ír. És egyre nagyobb benső szükségét érzi, hogy tudja, értse, mi van itthon. "Láttam Párizst, nem láttam Baranyát" - írja az egyik legszebb, hamar híressé váló költeményében, a *Szántód partjainál*ban.

Elmehetne középiskolai tanárnak, de hirtelen fordulattal beiratkozik a Zeneakadémia énekszakára, hogy operaénekes legyen. Ám mire az lehetne, már országos híré költő és író, aki az irodalomban találja meg hivatását. Zenei műveltsége azonban erősen hat verselésére. Ebben a költészetben összhangot talál a magyar népdal, a Nyugat verskultúrája, a modern francia költészet hatása. Ez a csiszolt szóművészet azonban, minél közelebből fenyeget a fasizmus és a háború, annál komorabbá válik. Néha már a nemzethalál látomása kísért félelmeiben. Eszmevilága a Nemzeti Parasztpárt balszárnyához áll közel abban az időben, amikor a fasizmus demagógiájának és a marxizmus tanainak kettős hatása egyre erősebben távolítja egymástól a népi írókat. A háború kitörésekor már egyértelműen antifasiszta költő.

A felszabadulástól kezdve a legnépszerűbbek közé tartozik. Szorongásossága egyszeriben szétfoszlik, feléled ifjúkorának nemegyszer játékos derűje. Az új világ építése pedig ódai szárnyalást ad költészetének. És a költő mellett megszólal a prózai író is. Még a háború éveiben írt egy regényt, a *Téli virágzást*, amely az első világháború képeinek idézésével tiltakozott a második világháború ellen. Már a felszabadulás után kelt a *Bűn és bocsánat* című körkép a két világháború közti korszakról, amely érto humanizmusa folytán csak a személyi kultusz elmúltakor jelenhetett meg. Történelmi és lélektani dokumentumértékű háborús naplója a *Csepp a tengerben*. Igazi regényterülete azonban a történelem: itt együtt érvényesülhet széles epikai elbeszélőkészsége, lírai nyelvezete, költői látomása. *Dunántúli végeken* a címe annak a regénytrilógiának (*Hulló csillagok*, *A tél fia* és *Hidégetés*), amely a török kor emberöltőit és népét idézi fel a költő szűkebb hazájának, a Dunántúlnak sajátos helyi színeivel és illataival. Közben népszerű ifjúsági regényeket ír, néha egy-egy költői színjátékot is, csengő-bongó verseket kisgyerekeknek. De szükség van rá a nagy lendülettel meginduló műfordítás-irodalomban is. Tökéletes francia nyelvtudása, gazdag nyelvezete, kitűnő verselőkészsége, amúgy mellékesen, a legjobb műfordítók közé sorolja: Molière, Dumas, Romain Rolland hivatott tolmácsa, és számos modern francia, illetve francia nyelvű belga költő tömérdek költeményét fordítja magyarra, szigorú tartalmi és formai hűséggel. De azért elsősorban mégis mindig költő, bárha végső esztendeiben széles olvasó körökben lesz azonnal népszerű olvasmány önéletrajza is, még inkább Mátyás királyról írt regénytrilógiája. Történelmi regényei ugyan kiváltottak olyan kritikákat is, hogy hőseit romantikusan idealizálja, és fontosabb számára a költői hangulat, a színes összkép, a festői múltlátomás, mint a mélyebb társadalmi összefüggések ábrázolása. És ezek nem is alaptalan bírálatok, ha nem vesszük tudomásul, hogy ezek a múltidéző regények valójában prózai - költői prózában írt-hősköltemények, a nagyromantika modern, a nép megpróbáltatásait és a nép nagyságát ünnepló változatai. Egy ízben baráti körben azt mondta: "A szocializmusnak ugyanolyan nélkülözhetetlen szüksége van a romantikára, mint régebben a lovagkornak, később a lovagokat legyőző polgároknak. Most a nép győzte le a polgárokat, igénye lehet saját múltjának romantikus ragyogására." Nem véletlen, hogy kedves franciái között a legmodernebbek mellett annyira szerette Dumas-t és Rolland művei közül éppen a *Colas Breugnont*, amelynek az eredetivel egyenértékű fordítását adta a magyar olvasóknak.

Költészetete szakadatlanul fejlődött, nyelvileg témavilágban gazdagabb lett, és híven

tükrözte mindig a korszakot, amelyet átélt: idillikusnak indult, majd szorongásosan komor lett, azután harcos antifasiszta, hogy a felszabadulás után kifejezze a közös reményeket, és élete végén költészete klasszikus harmóniában teljesül ki. Súlyosbodó betegséggel is lankadatlanul az emberiség és az emberségesség lelkes és formabiztos poétája maradt.

Számomra a legrokonszenvesebb költők egyike volt, van néhány költeménye, amelynek minden antológiánkban a mi korunk legszebb versei közt van a helye.

[Hegedűs Géza:](#)

[A Magyar irodalom arcképcsarnoka.](#)